

A.

I. Grækerne og Romernes Musik,
betragtet som et Dannelsesmiddel i Op-
dragelsen, der fortjener at benyttes ogsaa
i vore offentlige lærde Skoler *). Af
Ludvig Heiberg, Professor og Rec-
tor ved Odense Cathedralskole. Odense
1812. 14 S. 8.

Δυο τεχνα θρον εγωγ' αυτινα φαιην δεδωκε-
ναι τοις ανθρωποις, μουσικην τε και γυμνασι-
κην, επι το θυμοειδες και το φιλοσοφον ουκ
επι ψυχην και σωμα, ει μη ειη παρεργον, αλλ'
επ'εκεινο, οπως αν αλληλοιν ξυναρμοδιου,
επιτεινομενω και ανιεμενω μεχρι του προση-
κοντος.

PLATO.

Musiken har til alle Tider og iblandt alle ikke
aldeles raade og vilde Folkeslag været agtet som

*) Udgivet som Indbydelsesskrift til Høitideligheden
paa Kongens Godeselsfest d. 28 Jan. 1812.

en Kunst, der havde den vigtigste Indflydelse paa Menneskets sædelige Karakter og Tankemaade. Vi behøve ikke her at gaae tilbage til det Arcaiske Hyrdeliv, eller til Apoll's og Marsyas's Veddekamp i Grækernes Fabellære, eller til Dionysius's muligen usikre Efterretning om, at Evander bragte med andre Kunster og Videnskaber ogsaa Musikken med sig til Italien, eller til de Homeriske Sange, for at bevise, at Tonekonsten allerede i Kulturens Barndom har været kiendt og agtet af Europas sydlige Beboere, ligesom vist nok overalt, hvor den naturlige Følelse ikke ved Klima eller Raahed i Sæder var bleven kvalt og undertrykt; thi Plutarch's Fortælling om den Skythiske Konge Uteas, som foretrak sin Hestes Brincken for Fløitetonerne, som den berømte Ismenias frembragte paa sit Instrument, giver Ret til den Formodning, som vel endnu fra en anden Side kunde bekræftes, at de nordlige Folk først sildigere have faaet Smag og Følelse for Instrumental-Musik. Paa dette Sted er det nok at pege hen paa det Vard, som Grækere og Romere, de to af Oldtidens os meest bekjendte Folkeslag, have sat paa Tonekonsten, for deraf at gjøre videre Anvendelse.

Ordet Musik havde hos Grækerne adskillige Betydninger; i en vidtløftigere Mening modsatte det Gymnastik, og indbefattede foru-

den Tonekonsten tillige Digte og Talekonsten. Den skulde være et Middel til at danne Ungdommens Hjerter, og hørte altsaa ganske ind under Opdragelsenskonsten. Foruden den Unge, de gjorde sig for at danne Sjælens og Legemets Anlæg og Kræfter, søgte de at give Ungdommens Karakter en Stemning, som udfordres til et virksomt, almeennyttigt og lykkeligt Liv, og alle de Midler, som ledede hertil, indbefattedes under det almindelige Navn: Musik. Kun i indskrænket Forstand betegnede Ordet den egentlige Tonekunst. Men da dette Folk var af Naturen sårigt, dets Nerver følsomme, Indbildningskraften levende, saa fulgte deraf, at Tonekonsten gjorde et stærkt Indtryk paa dem, og at den med Sikkerhed kunde anvendes for at dæmpe eller opvække deres Liden-skaber, for at indgyde Glæde, lette Besværligheder, lindre Sorg, virke Afholdenhed, opvække Krigerens Mod, indgyde Verbødighed for Religionen og Gudstiens Høitideligheder. Hertil kom, at sproget var i høieste Grad modulerende og deklamerende, at Tonekonsten forbandtes med stærke Gestikulationer, brugtes ofte i høitidelige Optog, og at Graferen allerede forud var gennemtrængt af Tanken og begejstret af Forestillingen om Musikkens Indflydelse paa hans hele Livs Lykke eller Ulykke. Deres Sange vare derfor i de ældste

Lider ganske stemte efter Tidsalderens Mænd, simple, høitidelige, intet andet end en Række af visse sammensatte Rythmer og Cadenzer. Saa-
danne Følelsens og Hjertets konfløse Utrringer
vare de Orphiske Hymner, der vel ikke hæv-
de deres Navn af Orpheus, fordi man ansaae
ham som Forfatter hertil, men snarere fordi de
vare forfærdigede i Orpheus's og hans Skoles
Mænd og fuldkommen efterlignede samme. Sil-
digere, men som Kunstprodukter af en vilkaarlig
Phantasi, vare de Homeriske Hymner; thi
disse indeholde ikke blotte Prædikater om Gu-
derne, men hele sammenhængende Historier, som
ikke kunne være giennte i den blotte Hukommelse,
men maatte fornemmelig skyldes Digterens Phan-
tasi og Begeistring deres Opfindelse.

Aristoteles anseer Musikken for en Efter-
lignelse af de menneskelige Lidenstaber og Sæder,
kraftig til at indgive Mennesket disse Lidenstaber
og Sæder, som den efterligner. Den maatte
altsaa rettes efter enhver Nations individuelle
Tilbøieligheder; herfra opstode de fem Hovedto-
nearter hos Grækerne, hvis Antal dog med Ti-
den endnu meget formerede sig. Den doriske,
æoliske, ioniske, lydiske og phrygiske
Toneart havde hver sin egen Karakter, og an-
vendtes efter Stedets eller Materiens Bestaffen-
hed. Saaledes brugtes f. Ex. den joniske ved

tragiske Forestillinger, fordi den havde noget høit, skönt, haardt og raat i sin Karakter; den Indiske ved Taffelmusik, fordi dens Toner vare milde og bløde; saaledes var den doriske Moltonen, den phrygiske Durtonen, og i disse Toner spillede ethvert Instrument den samme Melodie ikke tilsammen, men hver for sig i sin Toneart, Lyren nemlig i den doriske, Fløiten i den phrygiske, og saa fremdeles.

Sange ved høitidelige Leiligheder og i private Sammenkomster vare meget almindelige hos Grækerne. Allerede hos Homer finder man mange Steder Sange ved Kyrsternes Fester. Han siger *Odysf.* 1, 152, at Sang og Dands vare en Forlystelse ved et Gæstebud. I *Odysf.* 1, 325. og følg. synger Phemios ved Bordet om Grækernes sørgelige Tilbagereise fra Troja, og i *Odysf.* 449. og følg. Demodokos efter Ulysses's Begiering om Trojas Erobring, den Trojanske Hest og Ulysses's og Menelaus's Strid ved Deiphobos's Huus, alt saa bevægeligt, at Ulysses selv maatte fælde Taarer derved. Paa Achilles's Skield *Iliad.* 18, 490. og følg. forestilledes den høitidelige Procession, naar Bruuden førtes hjem, ledsaget af Hymenæer; saa kaldtes disse Bryllupsange, som dandsende unge Mennesker paa Veien isemte under Accompanement af Fløiten og Lyren. Sangere sattes

ved Hektors Liig i Troja, og Andromachens, Hekubas og Helenas Klagesange over Hektors Død findes i Iliad. 24, 726. og følg. Hymner bleve afslungne til Ære for Guderne, nu i deres Templer, nu ved festlige Høitideligheder, nu ved de offentlige Lege; hertil hørte Pæaner, Dithyramber. o. fl. I Dramatiske Arbejder spillede Chorene en vigtig Rolle; disses Inddeling i Strophen, Antistrophen og Epoden, og enhver af disses forskjellige Forretning, Grækernes Coryphæer og Athenens Chorager, de første som Forsangere, og de sidste som offentlige Embedsmænd, der skulde antage og paa Statens Bekostning lønne de til Fester og andre Høitideligheder fornødne Skuespillere, Dandsere og Tonekunstnere, vise tydelig nok, hvad Priis Grækerne satte paa Musik og Sang. Hvo kender endelig ikke Tyrtaeus's Krigssange, og Pindars Seiers-Hymner eller olympiske, pythiske, nemeiske- og isthmiske Oder? Agter man nu tillige, at ethvert lyrisk Digt var bestemt til at synges, at Instrumental-Musik ledsagede Sangen og at Deklamation og Mimik stode i uadskillelig Forbindelse hermed, saa vil man deraf nogenledes kunne slutte sig til Grækernes Enthusiasme for denne Konst.

Underviisningen i Musik begyndte hos Grækerne i den tidligste Alder, endog for den i Gym-

nastik. Til Privatlærere i Konsten, som kaldtes
 Citharoeder, betroedes for største Delen Bar-
 ners og det unge Menneskes moralske Dannelse.
 Da Sang og Musik vare, som forhen er anført,
 forenede med Instrumental-Mimik, saa seer man
 heri Grunden til, hvorfor Plato i hans Skrift
 de republica ikke vil, at man forelægger Drenge
 saadanne Tonestykker, hvor Karakteren af Qvin-
 der, Slaver, Berusede eller Lasterfulde skulde ef-
 terlignes, at ikke Efterlignelsen i denne deres
 unge Alder skulde gaae over til Natur. Det
 var derfor og kun visse Tonearter, f. Ex. den
 doriske og phrygiske, man ansaae som passende
 for Ungdommen, hiin, fordi den opflammede
 Borgeren til Mod i Krigen og til Standhaftig-
 hed i Modgang, denne, fordi den havde Hiertet
 til Andagt og Kærlighed for de stille huuslige Dy-
 der. Spartanerne benyttede Musikken i den
 første Toneart til at opflamme Tapperhed og
 Fædrelandsfærlighed; deres Sange skildrede
 derfor og deres lykkelige Lod, som faldt i Krig
 for Fædrelandet og de Modløses eller Feiges
 ullykkelige Tilstand. Arkadierne, overensstem-
 mende med deres naturlige Karakter, der var
 Tungfindighed, yndede mere den milde og rolige
 phrygiske Toneart, da det var de blide Kærliser,
 som de søgte at opvække, og passende til denne
 Hensigt var den hele musikalske Undervisning

endog ved offentlige Love indrettet. Fremfor alle græske Folkeslag udmærkede dette Folk sig ved sin Forkierlighed for Musik. Underviisningen heri strakte sig fra den tidligste Barndom til den mandige Alder. Deres Drenge lærte Pæaner og Hymner, som de paa Guderne's Fester, især paa Bachus's, assang under Dands og med Accompanement af musikalske Instrumenter, især Fløiten. Ogsaa hos Argiver og Messenier fandt Tonekonsten megen Opmuntring. Dette maa være nok for at vise, hvad Agtelse Tonekonsten fandt hos Grækerne, og hvorledes de indlemmede den i deres Opdragelses-System.

Uagtet Romerne saa ganske og aldeles dannede sig i alt, hvad der angik det Videnskabelige, efter Grækerne, saa synes det dog ikke, at Musikken nogensinde har været i den Anseelse hos dem, som hos hine, ligesom den heller ikke i Almindelighed var en Gjenstand for Romernes Opdragelsesvæsen. Man erindre sig Corn. Nepos; efterat han har fortalt om Epaminondas, at han i at spille, synge og dandse var bleven underviist af de berømteste Lærere, føier han til: "thi alt dette var fordum hos Grækerne ærefuldt, men efter Romernes Skikke er det ubetydeligt, ja endog uanstændigt.. Ligeledes siger han i samme Mand's Liv og Levnet: "at Musikken efter Romerske Sæder ikke passede sig

paa en fornemme Mand., Tacitus falder det "en stændig Lyst,, at Nero sang og spillede paa Cithar ved Maaltidet; og Macrobius siger, at Sang var uanstændig for vel opdragne, endog private, Mænd iblandt Romerne. Dog alt dette maa forstaaes med nogen Indskrænkning; deels kun om Romernes ældste Tider, thi Philosophen Antonin og Alexander Severus bleve underviste i Musikken; deels synes Musik og Sang i Guderne's Templer ved særdeles høitidelige Anledninger at have været saa ædel en Forretning, at den ei vanærede enten den offentlige eller private Mand. Desuden da Romerne ingen offentlige Skoler havde før Hadrians Tid, men meget almindelig betroede deres Børns Dannelse til Græske Pædagoger eller Huuslærere, saa har man temmelig god Grund til at slutte, at disse indførte af deres egen National-Opdragelse saa meget, som Romernes Tænkemaade og Sæder ville tillade.

Kundskaben om Tonekonsten hos Romerne, som et national Opdragelses Anliggende, grunder sig derfor mere paa Formodninger og Slutninger, udledede af andre borgerlige Indretninger, end paa nøiagtige historiske Efterretninger herom. Paa Theatret ansaae man den for uundværlig; al den theatraliske Declamation synes at have været accompaneret af Musik, ja endog de hele Stykker, saavel Komoedier som Tragoedier, at have været

satte paa Noder, og at være declamerede efter
 disse Noder. Cicero siger derfor i hans Ta-
 ler 55, "at Romerne have Vers, som man van-
 skelig skulde erkjende derfor, hvis man ikke hørte
 dem declamerte med et Accompannement,, og til
 Exempel herpaa anfører han et Vers af Enni-
 us's Thyestes. Et mærkeligt Sted i denne
 Anledning findes og hos Cicero om Taleren
 1, 60, hvor han siger: "Taleren kan og i mange
 "Dele af sin Kunst danne sig efter den store Aftør,
 "Roscius; denne siger, han vil, saasnart han føler
 "sin Alderdom, declamere meget langsommere, og
 "derved nøde saavel Sangerne, som Instrumenti-
 "sterne til at gjøre Recitation og Takt langsomme-
 "re. Thi naar en Aftør, der maa følge en fastsat
 "Takt, kan komme sin Alder til Hielp ved Taktens
 "langsommere Gang, saa kan en Taler vel endnu
 "langt snarere gjøre det samme. Taleren er ikke
 "allene Herre over Rhythmus, men han kan efter
 "Behag tage saa mange Talemaader, som han vil;
 "sammen i een Takt og forandre Udtalen efter
 "Aandedrættet,, Quintilian dadler et Sted
 de Talere, der declamerede for Retten, som om de
 vare paa Theatret, og siger: "dersom denne Brug
 "skal indføres, saa bør vi Talere ogsaa lade vor
 "Declamation understøtte af Lyren og Fløiten,,
 Imidlertid veed man ogsaa af Cicero om Ta-
 leren 3, 60, at den store Taler Grachus be-

tjente sig af denne Maade for Retten, og lod en Musikus staa bag ved sig, som skulde angive ham Tonen for Declamationen, og erindre ham om Stemmens Stigen og Falden.

Heraf tør man vel allerede uden Tvang slutte, at ligesom Musikken brugtes hos Rometne til at opvække glade og behagelige Følelser ved offentlige og private Forlystelser, saa tjente den og lærde og dannede Mænd som et Middel til at give deres Stemme den rette Modulation og Bøielighed for at kunne giøre desto stærkere Indtryk ved Talen, og vel altsaa ikke har været aldeles udelukt fra de Midler, som i Opdragelsen tjente til Ungdommens videnskabelige og sædelige Dannelse.

Saaledes som hos Grækerne indlemmedes vel ikke i de nyere Tider iblandt Europas Folkelag Musikken i deres Opdragelses-System, uagtet man med hine vel erkjendte dens vigtige Indflydelse paa den menneskelige Aands Stemmning. Det maatte i al Fald kun være hos Italienerne, hvor der gives Mennesker i de store Stæder, som under Tillob af en stor Mængde Tilhørere af Tjenestefolk, Haandværkere og andre paa de offentlige Pladse lade sig daglig høre for Penge, og snart synge Vers, snart declamere Historier eller Præfener under Accompaniment af en Violin, Bas eller Citrinke, og ved Hielp

af Instrumentet angive Tonens Stigen og Fald samt Stemmens Indledning og Final.

Hos os har Vokal-Musikken vel for faa Aar siden været indført i den største Deel af vore lærde Skoler, men det var mere af Nødvendighed, fordi man brugte Disciplerne ved Sang-Opvartningen i Kirkerne, end fordi man erkjendte dens moralske Indflydelse paa den Unge's Hierte, eller ansaae den som et Dannelses-Middel i Opdragelsen. Snarere synes Tanken herom at have været en medvirkende Aarsag til, at den saabelsom nogen Instrumental Musik er i de sildigere Tider bleven en Underviisnings-Gienstand i de paa forskiellige Steder i Provindserne anlagte Seminarier. Anledning hertil gav muligen Capelmester Schultz ved sin høist læseværdige Afhandling om Musikkens Virkning paa et Folks Dannelse, og om dens Indførelse i Skolerne i de kongelige danske Stater, som findes indført i Februari Maanedes Minerva for 1790. Om denne Afhandling er, som han i Slutningen lover, og som den fortiente, siden af ham videre udført, er mig ubekiendt. "At Musiken, — siger Schultz i dette Stykke — "ved en hensigtsmæssig Udøvelse kan skaffe Ungdommen uendelig "store Fordele, og større end blot Morstid og "Tidsfordriv i ledige Timer, at den kan vække

"Kølelsen for Skionhed, fremme Hjertets Dan-
 "nelse, have Indflydelse paa gode Sæder, paa
 "Sielens Munterhed, med eet Ord: paa Men-
 "nesheds moraliske Karakter og dets Lyksalighed,
 "derpaa har man i Skolerne endnu ikke tænkt,
 "og denne dens meest velgiørende Kraft har,
 "ganske ubenyttet, ingen Opmærksomhed vundet.
 Og i den, i anden Henseende af Fædrelandet
 saa høit fortiente Oldings, Conference-Raad
 Rygeß, Plan til et musikalsk Akademie
 hedder det: "Fædrelandet har endnu ingen
 "Musik, som det kan kalde sin egen; den største
 "Deel af den theatricalke er Fremmedes Arbeide.
 "Lærerne kiendes overalt til ingen Binding
 "hverken for Sprog eller Digtekonst. Den hel-
 "lige Musik er endnu mindre dyrket hos os; i
 "Hovedstaden selv skingre Templerne af misly-
 "dende Sange... Noget er maaskee vel siden den
 Tid udrettet til denne ædle Konsts Fremme,
 men meget var det at ønske, at Musikken som et
 medvirkende Bidrag til National-Opdragelsen
 maatte vinde deres Opmærksomhed, til hvem
 Overopsynet over de Indretninger, som ere be-
 stemte til Ungdommens hensigtsrette Dannelse,
 er betroet.

Jeg kan derfor efter hvad hidtil er anført
 ikke andet, end ansee det som en sand
 Binding for Ungdommens Dannelse, om

Musik-Underviisning Tid efter anden blev indført i vore offentlige lærde Skoler. Jeg veed vel, hvad Indvendinger man kan gøre herimod; man siger f. Ex. Ungdommen har ikke Tid tilovers hertil, ingen Timer fra den videnskabelige og Sprogens Underviisning kan bortgives til Musik-Underviisning; den videnskabelige Forberedelse fordrer den Unge's hele Tid, ogsaa uden for Skoletimerne, Indvendingen er i mine Tanker kun halv sand. Den til Studeringer uoplagte har ikke Tid til noget, fordi han ikke engang kan fyldestgøre de nærmeste Fordringer paa ham; det opvakte Hoved har Tid til meget mere end sine Studeringer og Musik, og Middelslagset af Hovedet kan vel besørge deres egentlige Skoleforretninger, og endda faae nogen Tid tilovers til Musik; naar man kun indskrænker Musik-Underviisningen til Mellemklasserne; thi al Begyndelse er vanskelig, og første Klasse er vist nok for Discipelen den vanskeligste, alt er her Nytt, og ofte mangler han de nødvendige Forfundskaaber, som skulle lette ham Arbeidet. For Disciplerene af sidste, eller her i Skolen fjerde, Klasse formeere de videnskabelige Forretninger sig, jo nærmere de komme Maalet for deres Skolegang, og den mindre opvakte kan vist nok da behøve al sin Arbeidstid til sine Studeringer. For Mellemklasserne derimod gives vel Leilighed, og Underviisningstiden kunde altid passende bestemmes strax efter de

øvrige Skoletimer. Desuden maatte man agte, at kun de, som havde naturligt Anlæg til Musik, deeltog i Underviisningen, at det ikke var Hensigten at danne Virtuoser, men kun i denne Kunst, som i de øvrige Videnskaber, at lære dem Elementerne af Musikken, at synge rigtig og reent og at gjøre sig bekendte med de elementariske Haandgreb paa et eller andet Instrument. Ogsaa vilde det i mine Tanker være rigtigst, om Underviisningen tilbødes, ikke befaledes; den kunde da ikke tjene til Paaskud for Forsømmelse i de øvrige Skolearbejder og i andre Pligters Opfyldelse; ligesom heller ikke Tvang synes at kunne stemme med den Frihed og Lyst, der maa bestee Kunsternes Dyrkere, om deres Arbejder skulle nogensinde blive takkelige og behagelige.

En Indvending af Beføstningerne, som saadan en Indretning maatte medføre, troer jeg blot at burde nævne, den besvarer sig selv; thi erkendes Musik for et virksomt Middel til Ungdommens moralske Dannelse, saa maatte Beføstningerne paa en Sag, der var at ansee som et National-Anliggende, vel kunne tilveiebringes, endog hvor Bankelighederne være større, end de kunne være i dette Tilfælde.

Endnu kunde man maaſkee ikke uden Grund indvende, at det ofte er Tilfældet, at hverken Rector eller nogen af de øvrige Lærere er musikkundig,

og at altsaa den Control, som der burde holdes med Underviisningen, rigtig Bedømmelse af dens Nytte og Disciplernes Fremgang, for en stor Deel maatte bortfalde. Vel tilstaaer jeg, at det er allerbedst, naar enten Rector selv eller i det mindste een af de øvrige faste Lærere kan som kyn- dig styre og til visse Tider selv deeltage i Øvelserne; men saa aldeles nødvendigt seer jeg dog ikke det er under visse Omstændigheder. Det vilde vel være for meget, om man antog, at alle vore Rectorer vare Mathematikere, det behøves heller ikke, at de ere det, og dog kan Videnskaben blive foredragen meget grundig og fuldstændig. Vel sandt, Universitets-Examens-Baandet gjør nogen Forskiel; men om dette Baand end ikke var, kan allerede Gørelse af Vre og Pligt, Jær for Kunst eller Videnskab udrette det samme og endnu langt mere. Desuden lader et Tilsyn sig vel tænke, uden at Tilsynsmanden just skal besøge Lærers Duelighed. Naar kun paa Stedet selv findes en dñelig Lærer, saa ville de foranførte Vanskeligheder let kunne hæves *).

*) Udgiv. bemærker historisk, at Underviisningen og saa i Instrumental-Musik allerede er indført i nogle lærde Skoler, f. Ex. i Roeskilde, Nykøbing, Nakskov og Colding. Dens Udvidelse til flere var vistnok meget ønskelig.

II. Udsigt over de private Stiftelser og Legater ved Kiøbenhavns Universitet, som ere bestemte til Understøtning for Studerende eller anden Hensigt *).

A. De saakaldte Collegier.

I. Valkendorfs Collegium

stiftet 1595 af daværende Rigsraad og Rentemester, siden Rigets Hofmester, Christoffer Valkendorf til Glorup, som skænkede en Bygning og en Capital til Bolig og Stipendium for 16 Studenter. Den af Stifteren skænkede

*) Vel findes ogsaa andensteds Efterretninger om disse Stiftelser og Legater, og mere omstændelige, end det her kan være Nøiemed at levere, i Særdeleshed i Hofmans Fundatser i D.; i Jansons Beskrivelse over Universitetets Midler og Indkomster, og i Badens Universitets-Journal. Men da disse Skrifter ei ere i Manges Hænder, da de deri indeholde Efterretninger om private Legater ved Universitetet tildeels ei ere samlede paa eet Sted til beqvemt Oversyn, da de ei heller nu for Tiden ere i enhver Henseende at ansee som tilstrækkelig fuldstændige og nøiagtige; saa har Udg. troet, at en saadan Oversigt over private Stiftelser og Legater ved Kiøbenhavns Universitet, ledsaget med de meest fornødne Op-

Capital beløb sig kun til 6100 Rd., men er ved fremgaaende Oplæggelse og ved Tilvæxt af nogle le Privatlegater, nemlig det Rannestadske paa 439 Rd. *), det Holmske paa 228 Rd. **), det Stampeste paa 200 Rd. ***), det Obeligske paa 200 Rd. †), og det Riisbrighske paa 600 Rd. ††), efterhaanden foreget til det nuværende Beløb: 22,851 Rd. 5 Mk. 8 S. †††). Af de 16 Pladser ere ved Kgl. Rescripter af 18 Decbr. 1761 og

lyøninger om Bestemmelsen, nuværende Capital o. s. v., vilde ikke være disse Annal. Læsere uvelkommen. I øvrigt bemærkes, at det Capitalers og Renters Beløb, der af mig angives som nuværende, er det, der fandt Sted til 11 Jun. 1811, beregnet for det meste til 3½ pC. (S. disse Ann. 1810 i B. Ann. **).

*) Odens Univ. Journ. I. S. 116.

**) Sammeft. S. 117.

***) Sammeft. IV. S. 140.

†) S. disse Annal. 1809. i B. S. 40 og 232.

††) Sammeft. 230 ff. De af Rannestad, Holm og Riisbrigh frænkede Summer vare Refusion af det Beløb (med Renter), hvilket de som Alunnen paa Walfendorfs Collegium i sin Tid havde oppebaaret.

†††) I Aaret 1787 var efter Janson S. 15 Capitalen kun 20,400 Rd.

10 Jun. 1763 tre blevne bestemte for Landmaaler-
Assistenter *). Fundatsen tillader Alumni at be-
holde Plads paa Collegiet i fem Aar; men i denne
Henseende er ved denne Stiftelse vedtaget samme
Regel, som ved Regentstipendiet, at det alene af
de Alumner, som have erholdt bedste Character
ved Examen philosophicum, nydes i fem Aar; af
dem, som ei have erholdt mere end næstbedste Cha-
racter, derimod kun i tre Aar. Enhver Alumnus
nyder aarlig 33 Rd., dog af de to næstældste en-
hver 43 Rd. 5 Mk. 4 S., og Inspector 64 Rd.
aarlig **). 82 Rd. 7½ S. deles mellem samtlige
Professorens for deres Tilsyn; det Dørlige oplægges,
forsaavidt det ikke anvendes til Bygningens Vedli-
geholdelse og andre nødvendige Udgifter. Colle-
giet staaer under en af Professorernes (for nærvæ-
rende Tid Hr. Dr. Prof. P. E. Müllers) særskilte For-
valtning eller Ephorat ***). Stiftelsens samtlige
Udgifter vare i Aaret 1810 — 11 749 Rd.
4 Mk.

B 2

*) Badens Univ. Journ. I. 118. VII. 138 f.

**) Jof. disse Annal. 1809 1 B. S. 41 og 232.

***) Fundatsen findes trykt hos Hofman I. S. 57 f.;
nogle Feil deri ere berigtigede i Badens Univ.
Journ. I. S. 111.

II. Borcks eller Borckens Collegium

stiftet 1689 af Assessor i Høiesteret og Professor Med. Oluf Borck, som skænkede til Bolig for 16 Studenter sin Gaard i store Kannikestræde til-
 ligemed en Capital af 16000 Rd., foruden
 5000 Rd., som skulde staae til Fremvejt, 1000 Rd.
 til Bygningens Vedligeholdelse, 1000 Rd., hvis
 Renter skulde uddeles mellem Professorerne, og
 500 Rd., hvis Renter i Særdeleshed skulde kom-
 me Ephorus tilgode; i alt 22,500 Rd. Alum-
 nerne, som nyde Stipendiet i 5 Aar, skulle være
 2 Medici, 1 Mathematicus, 3 Philologer og 10
 Theologer, alle befærdte som duelige og lærde
 Studerende. Den nuværende Capital er 54,000
 Rd. *), og Rentens Beløb 1957 Rd. 3 Mk.
 Efter at Collegiets Bygning ved Bombardementet
 i Sept. 1807 er bleven ødelagt, ere ingen nye
 Stipendiater blevene antagne, og af de daværende er
 ingen tilbage, hvis Stipendie-Tid jo nu er omme **).

*) I Aaret 1787, efter Janson S. 13 fun 40,850 Rd.
 I denne Capital er indberegnet de 7023 Rd. 57 ff.,
 som af Brandassurance-Cassen er udbetalt efter
 Bygningens Ødelæggelse ved Bombardementet
 1807. Jvf. disse Annal. 1809 I B. S. 265.

**) Fundatsen findes hos Hofman I. S. 77 ff. Jvfr.
 Waden II. S. 9 ff.

Nuværende Ephorus er Hr. Etatsraad Ridder A. Kall.

III. Eiersens Collegium

funderet 1691 af Jørgen Eiers, Etatsraad og Assessor i Høiestret, ved en Capital af 29000 Rdl., hvoraf 7000 Rdl. skulde anvendes til at købe en Bygning, 16000 Rdl. til Stipendium for 16 Alumni, 4000 Rdl. til Capitalens Forøgelse, 1300 Rdl. til samtlige Professores for deres Umage med Tilsyn, og 700 Rdl. til Ephorus for hans specielle Forvaltning. I Forbindelse hermed skænkede han 3000 Rdl., hvis Rente nydes til Udenlandsreise af en Studiosus, hvortil Familien præsenterer en dellig Person. Alumnerne skulle være 8 Theologer, 2 Jurister, 2 Medici, 2 Mathematikere og 2 Philologer. Stifterens Familie har Ret til at foreskille Candidaterne til de ledige Pladser (hvilken Rettighed for nærværende Tid udøves af Hr. Admiral Ridder Levenørn og Hr. Commandeur Ridder Sneedorf), og Consistorium vælger deraf dem, som det anseer for de værdigste. Stipendiet nydes i 5 Aar, og beløber sig for hver Alumnus til 40 Rdl. aarlig, dog at Inspector desuden har en Løn af 30 Rdl., og at Renten, c. 12 Rdl., af det Uldalste Legat paa 300 Rdl. *), nydes af den ældste

*) Waden II, G. 158 f.

Alumnus paa Elersens Collegium, som studerer Lovkyndighed, Politik eller Deconomie. Collegiets hele Capital udgør nu 32,850 Rd. *). Dets Udgifter beløbe i Aaret 1810 — 1811 1082 Rd. Nuværende Ephorus er Hr. Etatsraad Ridder Bugge **).

B. Andre private Legater

(i alphabetisk Orden).

I. Anonymi Legat.

Det har sin Oprindelse fra Gaver, som i Christian den Siettes Tid bleve indsamlede, og forekommer hos Janson S. 25 under Navn af Doctor Reuss's og Hofpræst Bluhmes Stipendium, fordi den under 11 Apr. 1745 oprettede Fundats er af dem undertegnet ***). Capitalen er 300 Rd.,

*) I Aaret 1787 udgjorde den, efter Janson S. 14 kun 29000 Rd.

**) Fundatsen have trykt hos Hofman I. S. 93 ff. og nøiagtigere hos Vaden II. S. 145 ff.

***) Denne Fundats er trykt i disse Annaler 1809 2 B. S. 70. Jvf. sammest. S. 81. 82.

hvis Rente nydes af tvende Alumnier paa Regent-
sen i 3 Aar. Ephorus er altid Theologus 2dus;
for nærværende Tid uddeles det af Hr. Prof.
Müller.

II. Det Arnæmagnæanske Legat

stiftet af Arne Magnússen, en Islænder,
Professor i Historien og Fædrelandets Antiquiteter
ved Kiøbenhavns Universitet fra 1694 til 1730,
som ved Testament efterlod Universitetet alle sine
Manuskripter og Bøger, og en Capital, hvis Ren-
ter skulde anvendes til at udgive i Trykken, hvad
af hine kan tiene til at oplyse Fædrelandets Histo-
rie og Oldsager, samt til at lønne tvende island-
ske Studentere, der under Opsyn af tvende Ephori
skulde arbejde i dette Fag. Grundtatsen som forme-
delt mangehaande Omstændigheder *) forst istand
1760 **), og Legatcapitalen som ved Skiftets
Slutning havde udgjort 11,989 Rd. 3 Mk. 4 S.,
var da steget til 13,356 Rd. 1 Mk. 6 S., hvilken i
Aaret 1773 var voxet til 16,885 Rd. 4 Mk. 12 S.
Med Ephoratet er siden 1772 forbundet en bestan-
dig Commission, der bestaaer af 4 Medlemmer.
Legatet voxer aarlig ved en til samme lagt Incre-

*) Jvf. Badens Univ. Journ. IV. S. 6 — 15.

**) Trykt hos Hofman i Appendix til Com. I. IX. og X.
S. 1 — 10.

mentcapital af 2000 Rd. Den nu værende Capital er 21,300 Rd. *). De tvende Stipendiarii, hvilke for nærværende Tid ere Studiosi A. S. Stadfeldt og W. Thorarensen, nyde for Tiden hver 80 Rd. aarlig. Ephoratet bestaaer nu af d Hrr. Etatsraad Ridder A. Kall og Conferensraad Ridder J. F. W. Schlegel.

III. Dr. Bangs Legat

oprettet af Professor Theolog. Bang, som døde ugift 1764. Capitalen er 434 Rd. Den første Professor i det theologiske Facultet (for nærværende Tid Hr Dr. Ridder-Hornemann) denominerer tvende Alumni paa Regentsen til i tre Aar at nyde Renten med 8 Rd. 13 $\frac{1}{2}$ aarlig **).

IV. Rasmus Bartholins Legater

stiftede af Etatsraad og Professor i Medicin og Mathematik, Rasmus Bartholin, som i sit Testament af 5 Decbr. 1696 gav:

*) Efter Janson S. 18 beløb den i Aaret 1787 17800 Rd.; efter Baden (Univ. Journ. IV. S. 15) i Aaret 1794 18500 Rd.

**) S. disse Annal. 1809 2 B. S. 82. Fundatsen er ikke trykt.

1) til Regentsen

en Capital paa 300 Rd. til Jld og Lys at underholde *). Renten oppebæres af tvende Alumni paa Regentsen. Denomination skeer af Consistorium, efter at den sidste af Familien, som dertil var berettiget, for nogle Aar siden er død. Legatets Ephorus (for nærværende Tid Hr. Etatsraad N. C. Kall) sender Renten til Communitetets Deconomus, som udbetaler samme til vedkommende Regentsalumni. Capitalen er for nærværende Tid 318 Rd. 4 Mk. 8 S. **),

2) til den botaniske Have

en Capital af 1200 Rd. ***).

V. Etatsraadinde Elise Magdalene Bartholins Legater

oprettede ved Testament af 12 Octob. 1762 af Etatsraad Thomas Bartholins Enke, som havde været gift med den berømte Ole Rømer i hendes første Ægteskab. De ere følgende:

*) Jvfr. Prof. Nyerups Efterretninger om Regentsen. Kiøbenhavn. 1809 S. 27 ff.

**) Om dette Legat jvfr. disse Annal. 1809 2 B. S. 82. Hofman I. S. 169.

***) Hofman I. S. 170 og 282. Forbigaaes af Janson. Grundtæsen for Rasmus Bartholins Legater er ikke trykt.

1) til Universitetets Bibliothek
den Sum 500 Rd., hvis Renter skulde anvendes
til Bøger *).

2) til det astronomiske Taarn
under Navn af Legatum Römerianum et Bartho-
linianum 1500 Rd., den aarlige Rente at anvendes
til det astronomiske Studii Nytte, saaledes, at
Halvdelen bliver til astronomiske Instrumenter at
bekoste, den anden Halvdeel til de Studenterne,
som til Astronomiam og observationes coelestes
paa Taarnet flittigen anvende deres Tid, saalænge
som de ikke nyde noget andet Stipendium, Com-
munitetet undtaget **).

*) Dette Legat nævnes af Janson S. 34 og af Nye-
rup i hans Univ. Annal. S. 341. Hvad det er
for et Legatum Bartholini af 500 Rd. til Bi-
bliotheket, som Hofman allerede i Aaret 1755
omtaler (Fundats. I. S. 279), er Udgiv. ubekendt.
Maaskee er det det samme, om hvis Givers Dis-
position han alt da kan have haft Kundskab.

**) Dette Legat nævnes af Janson S. 35. Fundat-
sen for Etatsraadinde Bartholins Legater er ikke
trykt; men det samme vedkommende Udtoag af
hendes Testament, meddeelt Consistorium ved
Skrivelse fra Conferensraad A. Bartholin Eichel
af 16 Jul. 1763, findes i Universitetets Copiebog
for 1763 p. 469 sq.

VI. R i n g s L e g a t e r

stiftet af Etatsraad og Doct. Medic. Jens Ring, som under 11 Mai 1749 testamenterede Universitetet i alt 26,000 Rd., deels at udbetale strax, deels efter visse Legatariers Død, nemlig

- 1) i Almindelighed til Universitetet 18,000 Rd.
- 2) til Studenterne paa Regentsen 4000 Rd.
- 3) til fattige og syge Studenterne 2000 Rd.
- 4) til Professorerne for deres Umage og Tilsyn 2000 Rd.

Hele Legat-Capitalen udgjør nu 39,800 Rd. *). Deraf er det, som Testator har bestemt til Understøttelse for Studenterne, nemlig den, som er anført under No. 2, voxet til 7466 Rd. 4 Mk., af hvis Renter nu 14 Alumnier paa Regentsen nyde hver 20 Rd., saalænge de der ere Stipendiariier **). De under No. 3 anførte 2000 Rd. ere nu stegne til 5466 Rd. 4 Mk. Ephorus (for nærværende Tid Hr. Etatsr. N. C. Kall) denominerer dertil saadanne, som allerede nyde Regentsstipendiet ***).

VII. B i r c h e r o d s L e g a t

af Johan Jensen Bircherod, Professor i Philosophien ved Universitetet, som i Aaret 1718

*) I Aaret 1787, efter Janson S. 191 35780 Rd.

**) Jfr. disse Annal. 1809 2 B. S. 82.

***) Sundatsen trykt hos Hofman I. S. 230 ff.

ved Testament, der dog først 1729 blev bragt i Rigtighed, skænkede Universitetet den Capital 700 Rd. Croner. Capitalen er nu voxet til 6054 Rd. *). Af Renterne er det meste bestemt til Understøttelse for Trængende af Fundators Familie. Tvende fattige Studiosi Theolog. nyde hver 50 Rd. aarlig i 4 Aar. Ephorus (for nærværende Tid Hr. Etatsr. N. C. Kall) har Testator tillagt Renten af 100 Rd. **).

VIII. Bochenhofers Legat

Stifteren skal have været Universitetsbogtrykker i det syttende Aarhundrede. Capitalen, som oprindelig var 1000 Rd. i Croner, udgior nu 1062 Rd. 3 Mk. ***). Renterne deles imellem Professorerne †).

*) I Aaret 1787 var den, efter Janson S. 19 6000 Rd.

**) Af Testamentet findes et Udtog, saavidt dette Legat angaaer, hos Hofman I. S. 196.

***) Ligesaa efter Janson. S. 24.

†) Fundatsen er ingensteds trykt. Legatet omtales af Hofman I. S. 206. og Janson a. St.

IX. Biskop Brochmans Legat

stiftet 1641 af Dr. Jesp. Brochman, Biskop over Siellands Stift, som funderede en Capital af 2000 Rd. Species, hvis Renter aarligen i 4 Aar oppebæres af en Studios. Theolog. hjemme eller udenlands. Denne Grundcapital er i Aaret 1713 af Profes. Theol. Hans Steenbuch foretaget med 508 Rd. 4 Mk. 12 S. Croner, saa at hele Capitalen udgjør i alt 2800 Rd. Fundators Paarende have fortrinlig Udgang. Udnævnelse skeer af det theologiske Facultet efter de fleste Stemmer. Nuværende Ephorus er Hr. Dr. Professor Ridder Hornemann *).

X. Biskop Brochmans Enkes Legater

stiftet af den forrige Enke, Sille Tønnesdatter, som

- 1) ved Fundats af 17 Jun. 1652 legerede 1000 Rd. Spec., for at Renten deraf aarligen skulde uddeles til tre fattige og skikkelige Professor-Enker. Capitalen er nu 1147 Rd. 3 Mk., hvis Renter anvendes efter Bestemmelsen. Ud-

*) Fundatsen læses hos Hofman I. G. 172 f., hvori ogsaa findes Efterretning om det Steenbuchske Increment. Jvfr. Janson G. 16.

nævnelser Reer af Consistorio, og en af Consistoriales er Ephorus *).

2. under 6 Mai 1654 skænkede 500 Rd. Spec. til Vice-Bibliothekaren ved Universitetsbibliotheket for at have Opsyn med den Bogsamling, hendes afd. Mand dertil havde legeret **); men skulde Bibliotheca Brochmanniana ved Gidsaade blive ødelagt (hvilket indtraf 1728), skulde Renten deraf komme 3 fattige Studenter til gode. Capitalen er nu lidet over 500 Rd., hvis Rente, 20 Rd 4 Mk. 12 S., deles mellem 3 Studenter. Stipendiarii nyde det i 5 Aar, naar de efter Udfaldet af deres Examina dertil saalænge have Udgang; ellers kun i tre Aar. Nuværende Ephorus er Hr. Etatsr. N. C. Kall ***).

XI. Rasmus Enevoldsen Brochmans Legat.

Stifteren, Prof. Eloqvist. ved Kiøbenhavns Universitet, legerede 1654, med Hensyn til Farbroderens, Biskop Brochmans, Enkes foransatte Gave, til Vicebibliothecarii Løns Forbedring 500 Rd.

*) Fundatsen er ikke fuldstændig trykt. Efterretning om Legatet findes hos Hofman I. S. 174 og Janson S. 24.

**) Jof. Madens Univ. Journ. I. S. 34.

***) Jof. Hofman I. S. 260, hvor et Udtog af Fundatsen findes; in extenso er den ikke trykt.

Spec.; men fulde Bibliotheca Brochmanniana ved Glesbaade bleve ødelagt, da Legatet at anvendes til en fattig Professoris Enke *).

XII. Det Laurup-Buchwaldske Legat

oprettet 1744 af Etatsraad Hans Christian Laurup og hans Hustru Anne Magdal.-v. Buchwald. Det hele Legat var 4000 Rd., hvoraf de 3500 Rd. staae under Universitetets Bestyrelse. Heraf ere 2000 Rd. bestemte til Understøttelse for fattige Venner af Stifterens Villie; men findes ingen af Familien, skal en Professor-Enke, som kunde behøve det, og i Mangel deraf en anden af Universitetets Fattige nyde Renten. De øvrige 1500 Rd., hvoraf Renten deles i to Portioner, ere et Stipendium for fattige, skikkelige og flittige Studenter. Saadanne, som ere af Stifterens og Stifterindens Familie, skulde, uden Præferance være lige berettigede dertil, naar de kunne behøve det, og derhos ere flittige og skikkelige, og er der nogen saadan af Familien, hvis Trang maatte kræve det, og ingen lige nær Beslægtet findes i samme Omstændigheder, saa kunne begge Portionerne tillægges ham alene. Findes ingen behørig

*) Fundatsen haves ikke trykt. Efterretning om Legatet hos Hofman I. G. 261.

Competent af Familien, deles Renterne saaledes mellem en Studiosus Theologiæ og en Studiosus Medicinæ, at hver tillægges en af de tvende Portioner, eller den halve Rente. Det oppebæres i 5 Aar, og uddeles eengang om Aaret, naar Renten til 11 Jun. er indkommen, hver Portion med 27 Rd 10 S. *). Familien er forbeholdt jus præsentationis. Et af Consistorii Medlemmer har cura legatorum Laurupio - Buchwaldianorum. Nuværende Ephorus er Hr. Etatsraad Bang.

(Fortsættes).

*) Fundatsen findes trykt hos Baden VII. S. 20 — 26. Omtales af Janson S. 21.